

Soğuk Savaş Döneminde Sovyetler Birliği'nin İsrail Karşısı Söylemlerinin Propaganda Posterlerindeki Sunumu

ÖZET

- **Sadık Çalışkan**
Dr. Öğr. Üyesi İnönü
Üniversitesi
sadik.caliskan@inonu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-6899-0424

Batı ve Doğu Blokları arasında gerçekleşen Soğuk Savaş (1947-1991) döneminde Sovyetler Birliği'nin dış siyasetinde genel olarak İsrail karşıtı politikalar hakim olmuştur. Bu süreçte Sovyetler Birliği kamuoyunda İsrail karşıtı propaganda faaliyetlerine ağırlık vermiş, İsrail'i Ortadoğu'da kaosa yol açmakla suçlamıştır. Bu dönemde Sovyetler Birliği'nin propaganda faaliyetlerinde en etkili kullandığı iletişim araçlarından biri posterler olmuştur. Bu çalışmada, Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği tarafından hazırlanan İsrail karşıtı propaganda posterlerinde, İsrail karşıtı hangi söylemlere yer verildiği ve İsrail'in posterlerde ne şekilde sunulduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla çalışma kapsamında amaçlı örneklem metodu kullanılarak belirlenen propaganda posterleri, Rus asıllı ABD'li Roman Jakobson'un göstergebilim modeli üzerinden incelenmiştir. Çalışmada belirlenen 7 propaganda posterinin görsel ve yazılı kodları Jakobson'un göstergebilim kavramları özelinde analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular kapsamında Sovyet propagandasında, İsrail karşıtı söylemlerin Amerika Birleşik Devletleri üzerinden oluşturulduğu, İsrail ile Nazi Almanyası'nın kıyaslandığı ve Ortadoğu'da yaşanan çatışmaların sorumlusu olarak İsrail'in gösterildiği ortaya çıkarılmıştır. Bu şekilde Sovyet toplumunda İsrail karşıtı düşüncelerin hakim olmasına çalışıldığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Sovyetler Birliği, İsrail, Propaganda, Soğuk Savaş, Poster

Geliş Tarihi 15.02.2020

Kabul Tarihi 23.03.2020

Yayın Tarihi 01.07.2020

The Presentation of Discourse Against Israel of the Soviet Union at the Propaganda Posters During the Cold War

ABSTRACT

- **Sadık alıŐkan**
Asst. Prof. Dr. Inonu
University
sadik.caliskan@inonu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-6899-0424

Anti-Israel policies generally dominated the foreign policy of the Soviet Union during the Cold War (1947-1991) between West and East Blocks. The Soviet Union focused on anti-Israeli propaganda activities in public opinion and accused Israel of causing chaos in the Middle East during this period. One of the communication tools used by the Soviet Union in propaganda activities in that period was posters. In this study, it was tried to reveal which anti-Israel discourses were used and how Israel was presented in the anti-Israel propaganda posters prepared by the Soviet Union in the Cold War. For this purpose, the propaganda posters determined using the purposeful sampling method were examined through Russian-American linguist Roman Jakobson's semiotics model. The visual and written codes of the 7 propaganda posters determined in the study were analyzed in terms of the semiotics concepts of Jakobson. As a result of the findings obtained, it was revealed that anti-Israel rhetoric was formed over the United States, that Israel and Nazi Germany were compared and it was shown that Israel was responsible for the conflicts in the Middle East in the posters. In this way, it was seen that anti-Israel thoughts were tried to be dominant in Soviet society.

Keywords: Soviet Union, Israel, Propaganda, Cold War, Poster

GİRİŞ

14 Mayıs 1948 tarihinde İsrail'in kurulmasının hemen ardından Ortadoğu'da Arap-İsrail Savaşları olarak bilinen çatışmalar meydana gelmiştir. Bu savaşlarda ABD, İsrail'in bölgedeki en büyük müttefiki haline gelmiş ve Arap ülkelerine karşı İsrail'e askeri ve ekonomik yardımlarda bulunmuştur. Zaman içerisinde İsrail, ekonomik, siyasi ve askeri yönden ABD'ye bağımlı bir ülke haline gelmiştir. Bu süreçte İsrail üzerinden ABD'nin Ortadoğu'da güçlenmesine karşı çıkan Sovyetler Birliği, dış politikada İsrail'e karşı Arap ülkelerini desteleme kararı almıştır. Özellikle 1973 yılında gerçekleşen Yom Kippur Savaşı'nda ABD doğrudan İsrail'i desteklerken, Sovyetler Birliği ise Mısır ve Suriye'nin yanında yer almıştır. Sovyetler Birliği, Arap ülkelerine verdiği desteği kitleler nezdinde meşrulaştırmak amacıyla etkin bir şekilde İsrail karşıtı propaganda faaliyetine girişmiş, gerçekleştirilen propaganda faaliyetinde de doğrudan İsrail'e karşı nefret söylemi kullanmaya başlamıştır. Sovyetler Birliği, İsrail karşıtı söylemler üzerinden kimi zaman da ABD'yi hedef almış, gerçekleştirdiği propaganda faaliyetlerinde İsrail ile birlikte ABD de sert şekilde eleştirilere maruz bırakılmıştır.

Sovyetler Birliği ve İsrail ilişkileri üzerine akademik literatürde farklı konu ve içeriklerde çalışmalar vardır. Bu çalışmalar içerisinde; Domke İsrail-Sovyet petrol tahkimi (Domke, 1959); Forsythe, Arap-İsrail çatışmaları (Forsythe, 1971); Klinghoffer, Sovyet-İsrail petrol ilişkileri (Klinghoffer, 1976); Golan, Lübnan (Golan, 1982); Kriesberg, ABD-Sovyet ve Arap-İsrail ilişkilerini (Kriesberg, 1987); Bruner, Mihail Gorbaçov dönemi (Bruner, 1990); Tabory İsrail milliyetçiliği ve Sovyet Yahudi göçü (Tabory, 1991); Freedman, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonraki dönem (Freedman, Israeli-Russian relations since the collapse of the Soviet Union, 1995); Gorodetsky, İsrail devletinin kuruluşunda Sovyetler Birliği'nin rolü (Gorodetsky, 2003); Freedman, Sovyet Yahudileri (Freedman, 1989) ve Heimann, 1967 Ortadoğu Krizi özelinde iki ülkenin ilişkilerini (Heiman, 2010) incelemiştir.

Literatürde gerçekleştirilen çalışmaların bazıları doğrudan Sovyetler Birliği-İsrail ilişkilerine odaklanırken, bazı çalışmalar ise belirli dönemler üzerinden iki ülkenin ilişkilerini ele almıştır. Bu çalışmalar içerisinde; Ro'i, 1948-1978 yılları (Ro'i, 1978); Kahng, 1945-1955 yılları (Kahng, 1998); Bentsur, 1941-1953 yılları (Benstur, 2000); Rucker, 1947-1949 yılları (Rucker, 2005); Laron 1965-1967 yılları (Laron, 2010); Govrin, 1953-1967 yılları (Govrin, 2013); Ro'i, 1947-1954 yılları (Ro'i, 2018); Ginor ve Remez 1967-1973 yılları arasında Sovyetler Birliği ve İsrail arasındaki ilişkilerini (Ginor & Remez, 2007) incelemiştir.

Uluslararası ve ulusal akademik literatürde yapılan incelemede ise doğrudan Sovyetler Birliği'nin İsrail'e yönelik propaganda faaliyetlerini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan İsrail karşıtı Sovyet propagandası ile ilgili alanda önemli bir eksikliğin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin Soğuk Savaş döneminde İsrail karşıtı propaganda faaliyetlerine posterler özelinde ışık tutulması çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Çalışmada "Sovyetler Birliği'nin İsrail karşıtı propaganda faaliyetlerinde posterler üzerinden hangi mesajlar verilmiştir?" temel sorusunun yanıtlanması amaçlanmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgular, Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği ve İsrail arasındaki ilişkileri yansıtmaması, Sovyetler Birliği'nin propaganda faaliyetleri hakkında bilgi vermesi ve Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu politikalarına ışık tutması bakımından önem taşımaktadır.

1. SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN ORTADOĞU POLİTİKASI VE SOVYETLER BİRLİĞİ-İSRAİL İLİŞKİLERİ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği, Ortadoğu'da İsrail devletinin kurulmasına destek vermiş, 14 Mayıs 1948 tarihinde İsrail'in kurulduğunun ilan edilmesinden üç gün sonra da İsrail'i resmen tanımıştır. Buna karşın Sovyetler Birliği lideri Joseph Stalin, İsrail'in kurulmasından sonra İsrail karşıtı bir politikaya yönelmiş ve İsrail'e karşı hareket eden Arap devletlerine destek vermeye başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin İsrail'e yönelik politikalarının şekillenmesinde doğrudan ABD'nin etkisi olmuştur. Soğuk Savaş döneminde ABD'nin Arap devletlerine karşı İsrail'in yanında yer alması ve İsrail'e ekonomik ve askeri yardımları, Sovyetler Birliği'nin Arap devletleri ile ilişkilerini geliştirmesine yol açmıştır. Sovyet yönetimi, İsrail'in Ortadoğu'da güç kazanmasını, ABD'nin güç kazanması olarak değerlendirmiş ve bu nedenle mümkün olduğunca İsrail'in bölgede nüfuz kurmasının önüne geçmeye çalışmıştır. Diğer yandan İsrail'e karşı mücadele, emperyalizme karşı verilen bir savaş olarak değerlendirilmiştir (Priestland, 2017, s. 497). Sovyetler Birliği, 1948 yılından itibaren gerçekleşen Arap-İsrail Savaşları'nda da doğrudan Arap devletlerinin yanında yer almış, Arap ordularına silah desteği sağlamış, eğitimlerde bulunmuştur. Ayrıca Sovyetler Birliği, istihbarat konusunda da Arap ordularına destek vermiş ve İsrail'e karşı Arap ordularının hazır hale getirilmesine çalışmıştır.

Sovyetler Birliği'nin İsrail karşıtı oluşturduğu cephede en etkili ülkelerden biri Mısır olmuştur. Mısır devlet başkanı Cemal Abdünnasır, Sovyetler Birliği ile ilişkilerin geliştirilmesine büyük önem vermiş, İsrail'e karşı Mısır ordusunun güçlendirilmesinde Sovyetler Birliği'nin desteğini almaya çalışmıştır. Sovyetler Birliği, özellikle 1956 yılında meydana gelen Süveyş Krizi'nde doğrudan Mısır'ın yanında yer almış ve krizin Mısır lehine sonuçlanmasında önemli rol oynamıştır. Bu dönemde Nasır, iktidarını güçlendirmek ve Batılı devletlerin Mısır üzerindeki denetimini azaltmak amacıyla Süveyş Kanalı'nı işleten Kanal Şirketi'ni millileştirdiğini açıklamıştır. Bunun üzerine 1956 yılında İsrail, İngiltere ve Fransa ile işbirliğine girerek Mısır'a ait Sina Yarımadası'nı işgale başlamış ve tarihe Süveyş Krizi olarak geçecek olan kriz meydana gelmiştir. Sovyetler Birliği, Sina Yarımadası'nın işgal edilmesi üzerine Mısır'a açık desteğini ilan etmiş ve İsrail-İngiliz-Fransız kuvvetlerinin bir an önce Sina Yarımadası'nı terk etmesini istemiştir (Kissenger, 2010, s. 522). Sovyetler Birliği, işgalin son bulmaması halinde işgal kuvvetlerine karşı saldırıya geçeceğini bildirmiştir. Bu süreç Arap devletleri içerisinde Sovyetler Birliği'nin popülerliğinin artmasına ve Arap devletlerinin Sovyetler Birliği'ni İsrail ve müttefiki ABD'ye karşı önemli bir müttefik olarak addetmelerine yol açmıştır. Süveyş Krizi'nde ABD de, Sovyetler Birliği ile aynı tutumu sergileyerek Sina Yarımadası'nın işgalinin son bulmasını istemiştir. Bu süreçte yalnız kalan İngiltere ve Fransa, Sina Yarımadası'ndan çekilmiş ve İsrail'in Ortadoğu'daki ilerleyişi durdurulmuştur. Süveyş Krizi'nin Mısır lehine sonuçlanmasından sonra da Sovyetler Birliği, Arap devletlerine yönelik desteğini sürdürmüştür.

Süveyş Krizi'nden sonra 1967 yılında Arap devletleri ve İsrail arasında meydana gelen Altı Gün Savaşı'nda da Sovyetler Birliği, Arap devletlerinin yanında yer almıştır. Savaş sırasında Sovyet yönetimi İsrail'i protesto etmiş ve İsrail ile diplomatik ilişkilerini kesmiştir. Bu süreç uzun yıllar Sovyetler Birliği ve İsrail arasındaki ilişkilerin gergin şekilde sürmesine yol açmıştır. 1973 yılında gerçekleşen Yom Kippur Savaşı'nda da Sovyetler Birliği, Arap devletlerine doğrudan yardımda bulunmuş (McMahon, 2013, s. 179), ABD yönetimi de diğer Arap-İsrail çatışmalarında olduğu gibi İsrail'in yanında yer almıştır. Arap devletleri ve İsrail arasında gerçekleşen savaş, ABD ve Sovyetler Birliği'nin iki süper güç olarak dolaylı yoldan karşılımlarına yol açmıştır. ABD yönetimi, Arap devletlerinin İsrail'e karşı zafer kazanması durumunda Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'da nüfuzunun güçleneceğine inanmış, bu açıdan İsrail'in savaştan üstün gelebilmesini sağlamak için mümkün olduğunca desteğini sürdürmüştür.

Sovyetler Birliği, Arap devletlerinin İsrail ile mücadelesinin ABD-Sovyetler Birliği arasında çatışmaya yol açabileceğinden çekindiği için Arap devletlerinin mümkün mertebe İsrail ile sıcak savaşa girmesine destek vermemiştir. Buna karşılık Mısır, Sovyetler Birliği'nin desteği olmasa da İsrail ile çatışmaya girebileceği izlenimi vermiştir. Bu aşamada Yom Kippur Savaşı'nda Sovyetler Birliği ve Mısır arasında derin görüş ayrılıkları hissedilmiş, Ortadoğu'nun en güçlü ülkelerinden biri olan ve Arap devletlerine liderlik etme çabası içine giren Mısır, dış politikada Sovyetler Birliği'nden uzaklaşmaya başlamıştır. Nasır'ın ölümünden sonra Mısır devlet başkanı olan Enver Sedat, Mısır'da bulunan Sovyet askeri uzmanlarını ülkeden çıkarmış (Gaddins, 2018, s. 178) ve ABD yönetimi ile yakın ilişkiler kurmaya başlamıştır. Zaman içerisinde Sedat yönetimi tamamen Sovyetler Birliği'nden uzaklaşarak, ABD'nin yanında yer almaya başlamış ve İsrail ile olan düşmanlıkların sonlandırılmasına destek vermiştir. Nihayetinde 1978 yılında Mısır, İsrail ile Camp David Sözleşmesi'ni imzalamış ve İsrail'i resmi olarak tanımıştır. Mısır, İsrail'i tanıyan ilk Arap ülkesi olmuş ve İsrail'in ele geçirdiği topraklar üzerindeki varlığını meşru kabul etmiştir.

Mısır'ın ABD'ye yakınlaşması, Sovyetler Birliği'nin İsrail karşıtı politikalarında önemli bir değişime yol açmamıştır. Sovyet yönetimi, Ortadoğu'da İsrail karşıtı faaliyette bulunan ülkelere destek vermeyi sürdürmüş, özellikle Suriye ve Irak'ta iktidarda bulunan Baas Partisi ile yakın ilişki içerisine girmiş ve her iki ülkenin de İsrail karşıtı politikalarına destekte bulunmuştur. Buna karşılık 1980'li yıllarda Sovyetler Birliği'nin kendi iç sorunlarına odaklanması, Ortadoğu'da etkisinin zamanla azalmasına yol açmıştır.

2. SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN İSRAİL KARŞITI PROPAGANDA FAALİYETLERİ

Rusya tarihi boyunca ülkede kargaşa meydana geldiğinde Yahudiler sık sık suçlanmıştır (Gibson & Howard, 2007, s. 193). Sovyetler Birliği'nin dış siyasetinde Stalin döneminden itibaren başlayan İsrail karşıtı politika da, kamuoyunda İsrail karşıtı propaganda faaliyetlerini de beraberinde getirmiştir. Soğuk Savaş döneminde Sovyet propagandası, İsrail'i insanlığa zarar veren tehlikeli bir ülke olarak tanımlamış ve İsrail'in ABD'nin desteğinde Ortadoğu'da insanlık suçları işlediğini iddia etmiştir. Bu süreçte Sovyet yönetimi tarafından gerçekleştirilen propaganda faaliyetleri, İsrail üzerinden ABD'yi de hedef almıştır.

Sovyetler Birliği, İsrail karşıtı propaganda faaliyetlerinde Siyonizm söylemini ön plana çıkararak, kamuoyunda İsrail'e yönelik nefret söylemine yönelmiştir. Sovyetler Birliği, Siyonizm'i ideolojik bir düşman olarak ilan etmiş ve Siyonist olarak nitelendirdiği kişi ve gruplar ile mücadele içerisine girdiğini belirtmiştir. Zaman içerisinde Sovyetler Birliği'nde antisemitizm güçlenmiş (Gitelman, 1991, s. 141) ve İsrail'e karşı sert söylemler meydana gelmiştir. Sovyetler Birliği, Siyonizm'in İsrail ve ABD tarafından "ırkçı emperyalizm" için kullanılan bir araç olduğunu iddia etmiş ve bu iddianın Doğu Blok'u ülkelerinde meşrulaştırılması için çalışmıştır. Siyonizm'i destekleyen İsrail ve ABD'nin Komünizm karşıtı faaliyetler içerisine girdiği savunulmuştur. Diğer yandan her iki ülkenin de özgürlüğe karşı oldukları ve Sovyetler Birliği'ne düşman olarak hareket ettikleri iddia edilmiştir. 1967 yılında meydana gelen Altı Gün Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği, İsrail'i hedef alarak Siyonizm karşıtı yoğun bir propagandaya başlamıştır.

Sovyet propagandasının İsrail karşıtı propagandası zaman içerisinde Nazi Almanyası dönemindeki antisemitist propaganda faaliyetlerine benzerlik taşımaya başlamıştır. 1933-1945 yılları arasında Almanya'da iktidarda bulunan Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP), dönemin modern kitle iletişim araçlarını kullanarak tarihteki en etkili Yahudi karşıtı propaganda faaliyetlerine yönelmiştir (Herf, 2005, s. 58). Sovyetler Birliği'nin antisemitist propaganda faaliyetlerinin Naziler ile benzerlik taşıması, Doğu Blok'u ülkelerinde Yahudi karşıtlığının güç kazanmasına yol açmıştır. Sovyet propagandası da Naziler gibi Siyonizm'i insanlık için büyük bir tehdit olduğunu kitlelere aktarmaya çalışmıştır.

Sovyetler Birliği'nde antisemitist propaganda faaliyetlerinin Nazilerin antisemitist propaganda faaliyetlerine benzer yönleri olduğu kadar ayrılan özellikleri de olmuştur. Nazi propagandası, antisemitist propaganda faaliyetlerinde doğrudan Yahudi (Jude) söylemini ön plana çıkarırken, Sovyet propagandası ise Siyonizm (сионизм) kelimesini kullanmayı tercih etmiştir. Nazi Almanyası'nda antisemitist propaganda faaliyetleri dünya genelindeki tüm Yahudileri kapsamışken, Sovyetler Birliği'nin antisemitist propagandasının ana hedefinde İsrail devleti yer almıştır. Sovyet propagandası, dünya genelindeki tüm Yahudileri değil Siyonizm'e hizmet edenleri hedef almıştır. Siyonizm'i hedef alan Sovyetler Birliği (Gitelman, 1990, s. 11), İsrail'i ve ABD'yi siyonist faaliyetler yürüten iki ülke olarak kitlelere sunmuştur.

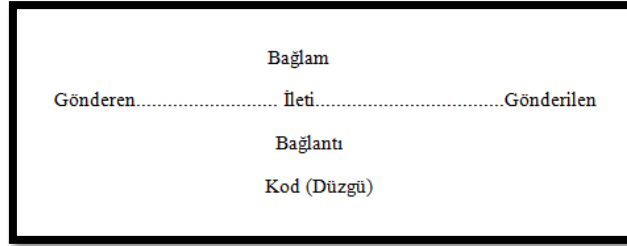
Sovyet propagandasında İsrail devleti, "terörü devlet siyaseti düzeyine çıkararak" bir "terör rejimi" olarak da adlandırılmıştır. Yahudilerin geleneksel negatif stereotiplerini içeren dev Siyonist karşıtı propaganda kampanyası yürütülmüştür (Korey, 1972, s. 111). İlerleyen süreçte, Sovyetler Birliği'nde anti-Siyonist propaganda faaliyetlerini sistemli hale getirebilmek adına 1983 yılında *Sovyet Halkının Anti-Siyonist Komitesi* (Антисионистский комитет советской общественности, АККО) kurulmuştur.

Komünist propaganda, Siyonizm kavramını hayali veya gerçek düşmanları ifade etmek için kullanmıştır (Stola, 2006, s. 177). Sovyetler Birliği, insanlık için büyük bir tehdit olarak değerlendirdiği Siyonizm'i propaganda görsellerinde İsrail devleti üzerinden somutlaştırmıştır. Bu aşamada Sovyet propagandası İsrail askerlerini, Nazi askerlerine benzetmiş, Nazilerin geçmişte gerçekleştirdiği insanlık suçlarının, İsrail askerleri tarafından sürdürüldüğü iddia edilmiştir. Sovyetler Birliği, propaganda faaliyetlerinde İsrail'i tehlikeli bir düşman olarak kitlelere sunmuş, Arap toplumunu ise İsrail askerlerinin zulmüne uğrayan masum insanlar olarak kitlelere aktarmıştır. Sovyet propagandasında, İsrail askerlerinin masum Arap sivillere saldırdığı ve onları mağdur ettiği yansıtılmıştır.

Sovyet medyasında ifade edilen Siyonizm'in tüm yönlerine yönelik şiddetli antipatinin derin tarihsel kökleri vardır (Friedgut, 1990, s. 26). Sovyetler Birliği, Siyonizm'i bir tür ırkçılık olarak tanımlamıştır. Sovyet propagandası, bu süreçte Siyonizm ve Nazizm'i özdeşleştiren faaliyetlere yönelmiştir. Sovyetler Birliği, Sovyet halkının İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyası işgali altında Nazilere duyduğu öfke ve nefreti, Siyonistlere kaydırmaya çalışmıştır.

3. SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN İSRAİL KARŞITI PROPAGANDA POSTERLERİNİN GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ

Çalışma kapsamında belirlenen posterler, nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Sovyetler Birliği'nin İsrail karşıtı propaganda posterleri dilbilimci Roman Jakobson'un (1896-1982) göstergebilim kavramları ışığında analiz edilmiştir. Jakobson, ortaya koyduğu iletişim modeli ile göstergebilimin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Jakobson'un iletişim modeli gönderen, bağlam, ileti, gönderilen, bağlantı ve kod (düzgü) başlıklarından meydana gelmiş (Şekil 1), model içerisindeki bu başlıklar iletişim etkeni olarak adlandırılmış ve iletişim etkenlerinin dışında duygusal, gönderimsel, çağrı, şiirsel, ilişki ve üstdil olmak üzere altı temel işlev de ortaya çıkarılmıştır (Şekil 2). Göstergebilimsel analiz sürecinde de Jakobson'un *duygusal işlev*, *gönderimsel işlev* ve *çağrı işlevi* kavramları ön plana çıkmaktadır (Şahan, 2013, s. 278).



Şekil 1. Jakobson'na Göre Sözlü İletişimin Etkenleri

Kaynak: (Fiske, 2017, s. 115)



Şekil 2. Jakobson'na Göre Sözlü İletişimin Altı İşlevi

Kaynak: (Fiske, 2017, s. 116)

Duygusal işlevde, göstergebilimsel analiz sürecinde mesajın kaynağına odaklanılmaktadır. Mesajı oluşturan kişi veya kişilerin tutumları ve duyguları, duygusal işlevde ön plana çıkarılmaktadır. Göstergelerin kim tarafından ve hangi tutum çerçevesinde kullanıldığının ortaya konulması, göstergebilimsel analiz için önem taşımaktadır. Örneğin farklı ideolojiler altında yönetilen iki yönetimin söylemleri arasında da farklılıklar

olabilmektedir. Bu aşamada kaynağın farklılaşması, mesajın içeriği üzerinde de değişimlerin yaşanmasına yol açabilmektedir (Çakı, 2020, s. 68).

Gönderimsel işlev, mesajın kaynaktan alıcıya hangi şartlarda ulaştırıldığını incelemektedir. Bu aşamada mesajın oluşturulduğu bağlam ön plana çıkmaktadır. Mesajın hangi tarihte, nerede ve hangi şartlar altında oluşturulduğu üzerine odaklanılmaktadır. Örneğin savaş zamanındaki mesajın içeriği ile barış dönemindeki mesajın içeriği arasında farklılık olabilmektedir (Yılmaz, 2020, s. 552).

Çağrı işlevi, mesajın kaynak tarafından verilmesinden sonra alıcı üzerindeki değişimlere odaklanmasıdır. Kaynak, mesajın iletilmesi sürecinden sonra alıcı da bir takım değişikliklerin meydana gelmesini amaçlamaktadır (Guiraud, 2016, s. 23). Mesajda, alıcının belirli bir eylemde bulunması veya bulunmaması yönünde telkinde bulunulabilmektedir. Bu aşamada çağrı işlevi kaynağın, alıcıya ne yapmasını istediğini ortaya koymaktadır. Örneğin emniyet kemerinin kullanımını konu alan bir kamu spotu reklamında, insanların araçlarının hareket anında emniyet kemerini takmasını istemesi çağrı işlevini oluşturmaktadır. Özetle iletişim sürecinde doğrudan alıcı ön plana çıkmaktadır (Rifat, 2013, s. 57).

Jakobson'un göstergebilim analizlerinde *eğretileme* ve *düzdeğişmece* kavramları da ön plana çıkmaktadır. Düzdeğişmece parçanın bütünü temsil etmesini ifade etmektedir. Eğretileme ise bir kavramın başka bir kavram yerine kullanılmasıdır. Eğretilemede bir kavramın nitelikleri başka bir kavrama taşınmaktadır (Batı, 2007, s. 330).

4. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sovyetler Birliği tarafından hazırlanan İsrail karşıtı propaganda posterlerinin tümüne çalışmada ulaşılmaya çalışılmış, bu süreçte Yahudileri, Antisemitizm'i ve İsrail'i konu alan toplam 27 postere ulaşılmıştır. 27 poster içerisinden 14'ünün doğrudan İsrail'i hedef aldığı ortaya çıkarılmış, amaçlı örneklem metodu kullanılarak, 14 poster içerisinden de benzer içeriklere sahip posterlerin elenmesi sonucu evreni en iyi şekilde yansıtacağı düşünülen 7 propaganda posterleri çalışmanın örnekleme olarak belirlenmiştir. Çalışmada belirlenen posterlerin güvenilir kaynağa sahip olmasına, tarih ve yapımcı bilgilerinin olmasına dikkat edilmiştir. Çalışma kapsamında belirlenen 7 poster, yapıldıkları tarihler üzerinden kronolojik olarak sıralamaya sokulmuş ve göstergebilimsel analize tabi tutulmuştur. Posterler, sırasıyla Jakobson'un duygusal işlev, gönderimsel işlev, çağrı işlevi boyutunda incelenmiştir.

4. 1. Birinci Poster

Birinci poster, 1972 yılında V. B. Koretsky tarafından yapılmıştır. Sovyetler Birliği Komünist Partisi *Genel Sekreteri* Leonid Brejnev döneminde 1973 yılındaki Yom Kippur Savaşı'ndan bir yıl önce hazırlanmıştır. Posterde beyaz kıyafetler içerisinde, kucağında bir erkek çocuk tutan bir kadın resmine yer verilmektedir. Posterin fonunda yıkılmış ve yanmakta olan bina görüntüleri bulunmaktadır. Posterde yer alan bina görselleri, İsrail saldırılarında zarar gören Arap binalarının, kadın ve çocuk resimleri de İsrail'in saldırıları sonucu mağduriyet yaşayan Arap sivillerin düzdeğişmecesesi olarak kullanılmaktadır. Posterin sağ altında *İsraili işgalcilere yazıklar olsun!* (Позор израильским агрессорам!) yazısı yer almaktadır.

Fotoğraf 1: Birinci Poster

Kaynak: (Anti-Israel Propaganda, 2020)

Duygusal işlev boyutunda incelendiğinde posterde, İsrail'in saldırıları sonucunda Arap halkının acı çektiği aktarılmaktadır. Posterde Arap halkının düzdeğişmeci olarak kullanılan kadın ve çocuğun giydiği beyaz kıyafetler, masumiyet eğretilmesi olarak yansıtılmaktadır. Posterin arkasında bulunan Arap yerleşim yerlerinin düzdeğişmeci üzerinden de İsrail, zulüm eğretilmesi olarak aktarılmaya çalışılmaktadır. Böylece Sovyet propagandası poster üzerinden Arap halkını zulme uğrayan, İsrail'i ise zulüm eden taraf olarak kitlelere sunmaktadır.

Gönderimsel işlev açısından ele alındığında posterde İsrail'in saldırıları sonucunda Arap sivillerin zarar gördüğü aktarılmaktadır. Bu şekilde Sovyet propagandası, İsrail'in kendisini savunmak amacıyla saldırıda bulunduğu iddialarını geçersiz kılmaya çalışılmaktadır. Posterdeki siviller ve yıkılan bina görselleri üzerinden İsrail'in saldırılarının hedefinde Arap askerlerden ziyade Arap sivillerin olduğu aktarılmaktadır.

Çağrı işlevi boyutunda incelendiğinde posterde masum sivillerin zarar görmemesi için İsrail'in saldırılarını sonlandırması mesajı verilmektedir. Posterdeki temel propaganda amacı, dünya kamuoyunda İsrail karşıtı bir algı oluşturmaktır. Bu şekilde İsrail'in Ortadoğu'daki saldırılarının durdurulması ve İsrail'in bölgede nüfuz kurmasının engellenmesi amaçlanmaktadır.

4. 2. İkinci Poster

İkinci poster, 1972 yılında L. Y. Levshunova ve V. S. Karakashev tarafından hazırlanmıştır. Posterde sağ elini havaya kaldırmış bir Arap görseline yer verilmektedir. Arap görselinin sağ eliyle altıgen yıldız şeklindeki dikenli teli parçaladığı görülmektedir. Posterde yer alan altıgen yıldız şeklindeki dikenli tel, İsrail'i simgelemektedir. Posterdeki Arap görseli ise İsrail'in saldırılarına karşı mücadele içerisine giren Arap toplumunun düzdeğişmeci olarak kullanılmaktadır. Posterin sol üstünde *Kahrolsun Arap topraklarını ele geçiren İsrail işgalcileri!* (Долой израильских агрессоров с арабских территорий!) yazısı yer almaktadır.

Fotoğraf 2: İkinci Poster

Kaynak: (Anti-İsrail Propaganda, 2020)

Duygusal işlev açısından ele alındığında posterde Arap toplumunun İsrail'e karşı tepkili olduğu mesajı verilmektedir. Posterde İsrail'in gerçekleştirdiği eylemlerin bir sonucu olarak Arap toplumunda İsrail karşıtlığının güçlendiği algısı oluşturulmaktadır. Posterde yer alan Arap görselinde, adamın sol elini yumruk yaparak havaya kaldırması, Arap toplumunun İsrail karşıtı öfkesinin somut bir göstergesi olarak sunulmaktadır.

Gönderimsel işlev boyutunda incelendiğinde posterde Arap toplumunun İsrail ile mücadele etmesi halinde İsrail'i yenebileceği mesajı verilmektedir. Posterde altıgen yıldızın dikenli tele benzetilmesi ile İsrail, esaret eğretilmesi olarak kitlelere sunulmaktadır.

Çağrı işlevi boyutunda ele alındığında da posterde Arapların, İsrail'e karşı hareket etmesi gerektiği mesajı verilmektedir. Sovyet propagandası, Arapları İsrail'e karşı birleştirerek İsrail'in bölgede nüfuz kurmasını önlemeye çalışmaktadır. Böylece ABD'nin İsrail üzerinden bölgede egemen güç olmasının da önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

4. 3. Üçüncü Poster

Üçüncü poster, 1978 yılında E. A. Kazhdan tarafından hazırlanmıştır. Posterin yapıldığı tarihte Mısır cumhurbaşkanı Enver Sedat, İsrail ile ABD'nin arabuluculuğunda Camp David Sözleşmesi'ni imzalamıştır. Bu anlaşmayla Mısır, İsrail'i tanımış, İsrail de Altı Gün Savaşı'nda ele geçirdiği Sina Yarımadası'nı Mısır'a geri vermiştir. Yaşanan tüm bu gelişmeler, Sovyetler Birliği'nin İsrail karşıtı politikalarında radikal değişimlerin yaşanmasına yol açmamıştır. Posterde dikenli tellerin arkasında elinde kelepçe bulunan yaşlı bir Arap görseline yer verilmektedir. Posterin fonunda ise kırmızı renk kullanılmaktadır. Posterdeki adamın iki elinin de kelepçeli olduğu görülmektedir. Posterde kelepçe zinciri olarak dolar ve altıgen yıldız kullanılmaktadır. Posterdeki dolar görseli ABD'yi, altıgen yıldız ise İsrail'i simgelemektedir. Arap görseli ise İsrail tarafından mağdur edilen Arapların düzdeğişmeci olarak ön plana çıkarılmaktadır. Posterin üstünde "İsrail savaşçılarının işgal ettiği Filistin topraklarındaki

halklar, kendi bağımsız devletlerine sahip olma gibi kutsal bir haktan dolayı tutuklanıyor ve hapsediliyor"* yazısı yer almaktadır.

Fotoğraf 3: Üçüncü Poster



Kaynak: (Anti-İsrail Propaganda, 2020)

Duygusal işlev boyutunda incelendiğinde posterde Arap toplumunun esaret altında yaşadığı, haklarının gasp edildiği ve mağduriyete uğradıkları yansıtılmaktadır. Posterde çalışma kapsamında incelenen ilk posterde olduğu gibi Araplar zulme uğrayan, İsrail ise zulüm eden taraf olarak kitlelere aktarılmaktadır. Posterde yer alan dikenli teller, İsrail'in işgalleri sonucunda Arapların uğradığı esaretin eğretilmesi olarak kullanılmaktadır.

Gönderimsel işlev açısından ele alındığında posterde Arap toplumunun yaşadığı esaret ve mağduriyetten ABD ve İsrail'in sorumlu olduğu yansıtılmaktadır. Posterde dolar ve altın yıldızın yan yana gösterilmesi, ABD ve İsrail'in Ortadoğu'da Araplara karşı ortak hareket ettiği mesajını vermektedir. Bu yolla Arapların esaret altında olmasında İsrail kadar ABD de sorumlu tutulmaktadır.

Çağrı işlevi boyutunda incelendiğinde posterde dünya devletlerinin Arap toplumunun özgürlük mücadelesini haklı göstermesi istenmektedir. Sovyet propagandası, poster üzerinden İsrail'i olduğu kadar ABD'yi de hedef almakta, İsrail üzerinden ABD'ye yönelik de kamuoyunda olumsuz algı inşa etmeye çalışmaktadır.

4. 4. Dördüncü Poster

Dördüncü poster, 1982 yılında B. A. Reshetnikov tarafından hazırlanmıştır. Posterin yapıldığı tarih Brejnev döneminin son yılını oluşturmaktadır. Posterin fonunda kırmızı renk kullanılmaktadır. Posterin merkezinde büyük bir el görselinin işaret parmağı ile bir askeri gösterdiği aktarılmaktadır. Posterin sol altında bulunan askerin başında altın yıldız olduğu ve bina yıkıntılarının önünde bulunduğu görülmektedir. Posterin üstünden altına doğru idam ilmiğinin uzatıldığı resmedilmektedir. Posterin sol üstünde de Nürnberg Mahkemeleri*nde

* На оккупированной Израилем палестинской земле арестовывают и держат в заключении борцов против агрессии. За священное право своего народа иметь собственное независимое государство.

* Nürnberg Mahkemeleri, 20 Kasım 1945 – 1 Ekim 1946 tarihleri arasında süren, Nazi Almanyası'nda Herman Göring, Rudolf Hess, Wilhelm Keitel, Karl Dönitz gibi üst düzey yetkililerin yargılandığı Nürnberg Uluslararası

savunma veren Nazi Almanyası'ndaki üst düzey yetkililerin resimlerine yer verilmektedir. Posterdeki altıgen yıldız İsrail'i simgelerken, asker görseli ise İsrail ordusunun düzdeğişmecesini olarak kullanılmaktadır. Posterin sol üstünde 1946 tarihi, sağ altında da *İntikamı alınacaktır!* (Возмездие неотвратимо!) yazısı yer almaktadır.

Fotoğraf 4: Dördüncü Poster



Kaynak: (Anti-İsrail Propaganda, 2020)

Duygusal işlev açısından ele alındığında posterde İsrail tehlikeli bir düşman olarak kitlelere sunulmaktadır. Sovyet propagandası, İsrail'in geçmiş dönemde Nazilerin yaptığı gibi insanlığa zarar veren eylemlerde bulunduğunu posterler üzerinden kitlelere aktarmaktadır. Bu yolla İsrail, Naziler ile özdeşleştirilmekte ve kitlelere katliam yapan ve insanlık suçu işleyen bir devlet olarak sunulmaya çalışılmaktadır.

Gönderimsel işlev boyutunda incelendiğinde posterde İsrail'in yaptığı eylemlerden dolayı Naziler gibi adalete hesap vereceği yansıtılmaktadır. Bu amaçla posterde Nürnberg Mahkemeleri'ni yansıtan bir görsele yer verilmektedir. İsrail'in Arap toplumuna karşı üstünlük kurması, İkinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Nazilerin Avrupa'da üstünlük kurmasına benzetilmektedir. Naziler, savaşın ilk yıllarında pek çok Avrupa devletini işgal etmeyi başarmış, buna karşın savaşın sonunda Müttefik Devletleri tarafından yenilmiştir. Savaşın sonuna Nürnberg Mahkemeleri'nde Nazi ileri gelenleri yaptıklarından dolayı hesap vermek zorunda kalmıştır. Bu süreçte İsrail'in de gerçekleştireceği eylemlerden dolayı hesap vereceği mesajı verilmekte, ilmi de intikam eğretilmesi olarak posterde yer almaktadır.

Çağrı işlevi boyutunda ele alındığında posterde İsrail'in eylemlerine karşı harekete geçilmesi ve yaptığı eylemlerin cezasının verilmesi gerektiğine yönelik kamuoyunda algı oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu yolla İsrail'e karşı yürütülen faaliyetlerin meşrulaştırılmasına çalışılmaktadır.

4. 5. Beşinci Poster

Beşinci poster, 1982 yılında V. B. Koretsky ve A. Y. Galkin tarafından hazırlanmıştır. Posterde yerde yatmakta olan bir çocuk görseline yer verilmekte, üzerinde *İsrail* (Израиль) ve

Askerî Ceza Mahkemesini ifade etmektedir. Mahkemede suçlu bulunan Alman yetkililerin bir kısmı idam edilmiş, bir kısmı da çeşitli hapis cezalarına çarptırılmıştır.

ABD yapımı (Made in USA) yazıları yer alan bir silahın süngüsünün de çocuğunun göğsüne saplandığı görülmektedir. Posterin arka planında yıkıntılara yer verilmekte ve poster üzerinde *Lübnan* (Ливан) yazan bir tabela bulunmaktadır. Posterin fonunda ise karanlık bir hava yansıtılmaktadır. Posterde yer alan silah İsrail'i, poster üzerinde yazan *ABD yapımı* yazısı ise ABD'nin İsrail'e yaptığı yardımı simgelemektedir. Posterdeki çocuk görseli ise İsrail saldırıları sonucunda hayatını kaybeden, yaralanan ve mağdur edilen Arapların düzdeğişmecesini olarak kullanılmaktadır. Arka planda bulunan yıkıntılar ise İsrail saldırıları sonucunda zarar gören Lübnan'daki yerleşim alanlarının düzdeğişmecesini yansıtmaktadır. Posterin merkezinde ise *Suçlulara yazıklar olsun!* (Позор преступникам!) yazısı bulunmaktadır.

Fotoğraf 5: Beşinci Poster



Kaynak: (Anti-Israel Propaganda, 2020)

Duygusal işlev boyutunda incelendiğinde posterde İsrail'in Arap sivillere zarar verdiği aktarılmaktadır. Posterde çalışma kapsamında incelenen diğer posterlerde olduğu gibi Arap sivillerin zulme uğrayan, İsrail'in ise zulüm eden taraf olarak sunulduğu görülmektedir.

Gönderimsel işlev açısından ele alındığında posterde İsrail'in sivillere verdiği zararın sorumlularından birinin de ABD olduğu yansıtılmaktadır. Poster üzerinden İsrail'e duyulan tepkinin ABD'ye de kaydırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu süreçte posterde İsrail'in Araplara karşı kullandığı silahların ABD yapımı olduğu üzerinde durulmakta ve ABD'nin İsrail'e verdiği destek üzerinden ABD'ye yönelik de olumsuz algı inşa edilmektedir.

Çağrı işlevi boyutunda incelendiğinde posterde İsrail'e karşı dünya devletlerinin harekete geçmesi amaçlanmaktadır. Çünkü poster üzerinden İsrail, sivillere zarar vererek insanlık suçu işleyen bir devlet olarak kitlelere sunulmakta ve İsrail'in eylemlerinin durdurulmadığı takdirde Arap toplumunun zarar görmeye devam edeceği aktarılmaktadır.

4. 6. Altıncı Poster

Altıncı poster, 1982 yılında V. B. Koretsky tarafından hazırlanmıştır. Posterde bir elin, eldiven giymiş ve elinde bomba tutan başka bir eli tuttuğu görülmektedir. Elin tuttuğu bombanın üzerinde *ABD yapımı* (Made in USA), elin giydiği eldivenin üstünde ise *İsrail* (Израиль) yazısı bulunmaktadır. Posterin arka planında ise yıkıntılar içerisinde ve yanmakta olan ev görsellerine yer verilmektedir. Fonda ise siyah dumanların olduğu görülmektedir. Posterde elinde bomba olan el görseli İsrail'i, elin tuttuğu bomba ise ABD'nin İsrail'e verdiği

desteği simgelemektedir. Posterde yıkılan ve yanmakta olan ev görselleri ise İsrail'in saldırıları sonucunda zarar gören Arap yerleşim alanlarının düzdeğişmecesini olarak kullanılmaktadır. Posterin üstünde *Dur!* (Остановить!) yazısı bulunmaktadır.

Fotoğraf 6: Altıncı Poster



Kaynak: (Anti-İsrail Propaganda, 2020)

Duygusal işlev açısından ele alındığında posterde İsrail'in Ortadoğu'da kaos ve teröre yol açtığı iddia edilmektedir. Posterde bomba tutan el görseli, canavar eli gibi gösterilerek İsrail'e karşı ürkütücü bir algı oluşturulmaya çalışılmaktadır. İsrail'in karşı saldırılarının meşru müdafaa hakkından ziyade sivillere zarar veren saldırılar olduğu kitlelere yansıtılmaktadır.

Gönderimsel işlev boyutunda incelendiğinde posterde ABD'nin de İsrail kadar sivillerin uğradığı mağduriyetten sorumlu olduğu aktarılmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen bir önceki posterde olduğu gibi Sovyet propagandası, ABD'yi İsrail'in saldırıları sonucu oluşan kaos ve yıkımın sorumlularından biri olarak sunmaktadır. ABD'nin Ortadoğu'da kaosa ve yıkıma yol açtığı yönündeki söylemler, ABD'nin İsrail'e yönelik desteği üzerinden vurgulanmaktadır. Böylece ABD, tehlike eğretilmesi olarak posterde yansıtılmaktadır.

Çağrı işlevi boyutunda ele alındığında posterde Sovyet propagandası dünya devletlerini İsrail'in yol açtığı yıkımı durdurmak için harekete geçmeye çağırılmaktadır. Bu aşamada posterde bomba taşıyan eli tutan diğer el, İsrail karşıtı gücün bir simgesi olarak yansıtılmaktadır.

4. 7. Yedinci Poster

Yedinci poster, 1986 yılında S. B. Raev tarafından hazırlanmıştır. Posterin yapıldığı tarihte Sovyetler Birliği Komünist Partisi genel sekreteri Mihail Gorbaçov'dur. Gorbaçov döneminde geçmiş dönemlere nazaran Sovyetler Birliği'nde daha ılımlı politikaların uygulanmasına çalışılmıştır. Posterin merkezinde üzerinde süngüsü bulunan ve *ABD yapımı* (Made in USA) yazan bir silahın olduğu görülmektedir. Silahın üzerinde altıgen yıldız ve aynı zamanda kan lekeleri yer almaktadır. Silahın hemen arkasında da siyah renklerde, üzerinde gamalı haç bulunduğu başka bir süngü görseline yer verilmektedir. Posterin solunda da insan cesetleri bulunmaktadır. Posterde elinde bomba tutan el İsrail'i, gamalı haç Nazileri, bomba ise ABD'nin İsrail'e desteğini simgelemektedir. Posterdeki yıkılan ve yanan bina görselleri ise İsrail saldırıları sonucu zarar gören Arap yerleşim alanlarının düzdeğişmecesini olarak

kullanılmaktadır. Silahtan akan kan ise İsrail saldırıları sonucu hayatını kaybedenlerin kanlarını simgelemektedir. Böylece kan görseli de poster üzerinden ölüm ve vahşet düzdeğişmeceleri olarak aktarılmaktadır. Posterin üstünde *Katliamların - Sorumluluğu* (За злодеяния - к ответу!) yazısı bulunmaktadır. Posterin sol altında da "Lübnan'daki İsrail ordusunun zulmü, Khatyn*, Oradur*, Lidice*, Auschwitz*'deki faşistlerin kanlı suçlarıyla birlikte duruyor... İsrail'in eylemlerindeki sorumluluk tamamen ABD yönetimine aittir. Sonuçta, Lübnan'da vahşet meydana getiren Amerikan silahlarıdır!" yazıları yer almaktadır.

Fotoğraf 7: Yedinci Poster



Kaynak: (Anti-Israel Propaganda, 2020)

Duygusal işlev boyutunda incelendiğinde posterde İsrail'in insanlık suçu işlediği aktarılmaktadır. Posterde geçmiş dönemlerde gerçekleştirilen katliamlar aktarılmakta, İsrail'in de benzeri katliamlara giriştiği iddia edilmektedir. Bu şekilde Sovyet propagandası, Arap toplumunu katliama uğrayan, İsrail'i ise katliama yol açan ülke olarak kitlelere sunmaya çalışmaktadır.

Gönderimsel işlev açısından ele alındığında posterde geçmiş dönemde Naziler tarafından yapılan insanlık dışı eylemlerin benzerlerinin, İsrail tarafından Arap toplumuna karşı

* *Katin Ormanı Katliamı* (Катынский расстрел), Sovyetler Birliği'nin 1939 yılında Polonya'yı işgal etmesinden sonra tehdit olarak değerlendirilen Polonyalılara yönelik gerçekleştirdiği katliama verilen isimdir. Katliam, Nazi Almanyası tarafından savaş sırasında ortaya çıkarılmış, buna karşın Nazi Almanyası'nın teslim olmasından sonra Sovyetler Birliği, ortaya çıkarılan katliamın sorumluluğunu Nazi Almanyası'na atfetmiştir. İlerleyen süreçte katliamın Sovyetler Birliği tarafından gerçekleştirildiği ortaya çıkarılmıştır (Fox, 1993, s. 49). Posterin yayınlandığı dönemde katliamın sorumluluğu Nazilere yüklenmektedir.

* *Oradour-sur-Glane Katliamı*, 10 Haziran 1944 tarihinde Alman işgali altındaki Fransa'da Haute-Vienne'deki Oradour-sur-Glane köyünde gerçekleştirilen katliama verilen isimdir (Deane Cox, 2014, s. 272).

* *Lidice Katliamı*, İkinci Dünya Savaşı'nda, Nazi Almanyası işgalindeki Çekoslovakya'da gerçekleşen katliama verilen isimdir. Reinhard Heydrich'in suikastı için misilleme olarak Nazi kuvvetleri tarafından Lidice köyü yok edilmiştir (Mikel Arieli, 2019, s. 6).

* *Auschwitz-Birkenau*, İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyası tarafından kurulmuş en büyük toplama, zorunlu çalıştırma, sistemik katliam ve imha kampıdır. Auschwitz, Holokost'u simgeleyen yer haline gelmektedir (Charlesworth & Addis, 2002, s. 229).

* Злодеяния израильской военщины в Ливане стоят в одном ряду с кровавыми преступлениями фашистов в Хатыни, Орадуре, Лидице, Освенциме... Ответственность за действия Израиля в полной мере ложится и на администрацию США. Ведь именно американским оружием творятся злодеяния на ливанской земле.

yapıldığı iddia edilmektedir. Bu amaçla posterde İsrail'i temsil eden altıgen yıldızın hemen arkasına Nazileri temsil eden gamalı haç yerleştirilmiş ve Ortadoğu'da yaşanan çatışmaların katliam olarak adlandırılmasına çalışılmıştır. Diğer yandan posterde, İsrail'in saldırılarının sorumluluğu, yardımlarından dolayı ABD'ye de yüklenmektedir.

Çağrı işlevi boyutunda incelendiğinde posterde İsrail'e ve onun müttefiki ABD'ye yönelik dünya genelinde olumsuz bir algının oluşturulmasının amaçlandığı görülmektedir. Bu aşamada ABD ve İsrail'in ortak hareket ederek sivil halka yönelik katliam gerçekleştirdiği iddia edilmektedir. Sovyet propagandası dünya genelinde olumsuz bir şöhrete sahip olan Nazi Almanyası ile ABD ve İsrail'i özdeşleştirerek, ABD ve İsrail'i uluslararası siyasette yalnızlaştırmayı ve ABD ve İsrail karşıtı söylemleri de meşrulaştırmayı amaçlamaktadır.

SONUÇ

Çalışmada incelenen propaganda posterlerinde Sovyetler Birliği'nin İsrail karşıtı propaganda faaliyetlerinin doğrudan Sovyet dış politikası özelinde şekillendiği ortaya çıkarılmıştır. Bu aşamada Sovyet propagandası, Ortadoğu'da Arap devletleri ve İsrail arasında yaşanan çatışmalarda doğrudan Arap devletlerinin yanında yer almış, Arap toplumu lehine söylemlerde bulunurken, İsrail yönetimine karşı nefret söylemine yönelmiştir.

Sovyet propaganda posterlerinde, İsrail'in Arap toplumuna karşı katliama giriştiği, sivillere saldırdığı ve Arap yerleşim alanlarını yıkıma uğrattığı mesajları verilmiştir. Sovyet propagandası, posterler üzerinden İsrail'in doğrudan sivil halkı hedef aldığını aktarmıştır. Diğer yandan Sovyetler Birliği, posterlerde İsrail'e karşı kamuoyunda olumsuz algıyı güçlendirmek adına İsrail'in Ortadoğu'daki saldırılarını Nazi Almanyası döneminde gerçekleştirilen insanlık suçlarına benzetmiştir. Böylece İsrail'in Ortadoğu'da gerçekleştirdiği eylemler haksız gösterilerek, İsrail'in uluslararası alanda yalnızlaştırılması amaçlanmıştır.

Sovyetler Birliği'nin posterlerde yer alan İsrail karşıtı söylemlerini doğrudan ABD karşıtı kamuoyu inşasında kullanması da çalışmada ortaya çıkarılan bir başka bulgu olmuştur. Bu süreçte Sovyet propagandası ABD'nin İsrail'e verdiği desteği posterlerde ön plana çıkarmış ve iddia edilen katliamların ABD'nin desteğinde gerçekleştirildiğini aktarmıştır.

Sovyetler Birliği, İsrail ve ABD karşıtı propaganda faaliyetleri üzerinden 1973 yılında meydana gelen Yom Kippur Savaşı'nda olduğu gibi Arap devletlerini desteklerken, kamuoyundan da destek almayı amaçlamıştır. Bu süreçte posterlerde sürekli olarak İsrail'e ve onu destekleyen ABD'ye karşı harekete geçilmesine yönelik mesajların verildiği ortaya çıkarılmıştır. Sovyetler Birliği'nin, bu propaganda mesajı üzerinden İsrail'e karşı gerçekleştireceği olası bir müdahaleyi kamuoyunda meşrulaştırmayı amaçladığı görülmüştür.

Çalışma kapsamında Sovyetler Birliği'nin İsrail karşıtı propaganda faaliyetlerine, hazırlanan propaganda posterleri üzerinden ışık tutulmaya çalışılmıştır. Buna karşın çalışmada yalnızca posterlerin incelenmesi ve elde edilen bulgular kapsamında genellemelerde bulunulması çalışmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu açıdan gelecek çalışmaların, Sovyetler Birliği'nin İsrail karşıtı propaganda faaliyetlerine gazete, dergi, radyo, televizyon gibi farklı kitle iletişim araçları üzerinden, çalışmada elde edilen bulgular ile karşılaştırmalı olarak ışık tutması, alana katkı sağlayacaktır.

EXTENDED ABSTRACT

The wars known as Arab-Israeli Wars occurred in the Middle East after the establishment of Israel on May 14, 1948. In these wars, the USA became the biggest ally of Israel in the region and provided military and economic aid to Israel against Arab countries. Over time, Israel became an economically, politically and militarily dependent country in USA. In this process, the Soviet Union, which opposed the strengthening of the USA in the Middle East through Israel, decided to support Arab countries against Israel in foreign policy. Especially in the Yom Kippur War in 1973, while the USA directly supported Israel, the Soviet Union was with Egypt and Syria against Israel. The Soviet Union actively engaged in anti-Israeli propaganda in order to legitimize its support to the Arab countries, and started using hate speech directly against Israel in its propaganda activity. The Soviet Union sometimes targeted the United States through anti-Israel rhetoric, and the USA, along with Israel, was severely criticized in its propaganda activities.

In the examination made in the international and national academic literature, no studies directly examining the propaganda activities of the Soviet Union towards Israel were found. In this respect, it turns out that there is a significant deficiency in the field regarding anti-Israel Soviet propaganda.

The main purpose of the study is to shed light on the anti-Israeli propaganda activities of the Soviet Union in the context of posters. It was aimed to answer the main question "What messages were given through posters in the anti-Israel propaganda activities of the Soviet Union?". The findings obtained in the study are important in terms of reflecting the relations between the Soviet Union and Israel during the Cold War period, providing information about the propaganda activities of the Soviet Union and shedding light on the Middle East policies of the Soviet Union.

The posters determined within the scope of the study were examined by using the semiotic analysis method, which is among the qualitative research methods. The anti-Israeli propaganda posters of the Soviet Union were analyzed in the light of the semiotics concepts of linguist Roman Jakobson (1896-1982). In Jakobson's semiotics analysis, metaphor and metonymy concepts also come to the fore. Metaphor means that one concept is used instead of another, and metonymy represents the whole of the piece.

In the propaganda posters examined in the study, it was revealed that the anti-Israel propaganda activities of the Soviet Union were shaped directly in the context of Soviet foreign policy. At this stage, the Soviet propaganda was directly next to the Arab states in the conflicts between the Arab states and Israel in the Middle East, while making discourses in favor of the Arab society, it turned towards hate speech against the Israeli administration.

In the Soviet propaganda posters, messages were given that Israel had committed massacres against the Arab society, attacked civilians and destroyed the Arab settlements. The Soviet propaganda stated that Israeli targeted civilian people through posters. On the other hand, the Soviet Union likened Israel's attacks in the Middle East to crimes against humanity in Nazi

Germany in the posters in order to strengthen the public's negative perception towards Israel. Thus, Israel's actions in the Middle East were unjustified and it was aimed to isolate Israel in the international arena.

The fact that the Soviet Union used the anti-Israel rhetoric in the posters directly in the construction of the anti-US public opinion was another finding revealed in the study. In this process, the Soviet propaganda highlighted the US support to Israel in the posters and stated that the alleged massacres were carried out with the support of the USA.

The Soviet Union aimed to get support from the public while supporting the Arab states, as in the Yom Kippur War, which took place in 1973 over anti-Israeli and anti-US propaganda activities. In this process, it was revealed that the posters were constantly giving messages to take action against Israel and the US that supported it. It was observed that the Soviet Union aimed to legitimize a possible intervention against Israel through this propaganda message.

Within the scope of the study, the anti-Israel propaganda activities of the Soviet Union were tried to shed light on the propaganda posters prepared. However, the main limitation of the study is that only the posters are examined and generalizations are made within the scope of the findings. In this regard, the fact that future studies shed light on the anti-Israeli propaganda activities of the Soviet Union through different mass media such as newspapers, magazines, radio, and television in comparison with the findings obtained in the study will contribute to the field.

KAYNAKÇA

- Anti-Israel Propaganda.* (2020). 12.02.2020 tarihinde Redavantgarde: <http://redavantgarde.com/en/collection/show-collection/?themeId=15> adresinden alındı
- Bati, U. (2007). Reklamlarda Retorik Figürlerin Kullanımı. *Öneri Dergisi* , 7 (28), s. 327-335.
- Benstur, E. (2000). *Documents on Israeli-Soviet relations, 1941-1953 (Vol. 2)*. The United Kingdom: Psychology.
- Bruner, W. (1990). Soviet new thinking and the Middle East: Gorbachev's Arab-Israeli options. *Comparative Strategy* , 9 (4), 385-401.
- Charlesworth, A., & Addis, M. (2002). Memorialization and the eceological landscapes of Holocaust sites: the case of Plaszow and Auschwitz-Birkenau. *Landscape Research* , 27 (3), 229-251.
- Çakı, C. (2020). İnsan Ticaretine Karşı Hazırlanan Uluslararası Kamu Spotu Reklamları: Çocuk İstismarı Üzerine İnceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi* , 6 (1), s. 60-91.
- Deane Cox, S. (2014). Remembering Oradour-sur-Glane: collective memory in translation. *Translation and Literature* , 23 (2), 272-283.
- Domke, M. (1959). The Israili-Soviet oil arbitration. *American Journal of International Law* , 53 (4), 787-806.
- Fiske, J. (2017). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. (S. İrvan, Çev.) İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Forsythe, D. P. (1971). The Soviets and Arab-Israeli conflict. *World Affairs* , 134 (2), 132-142.
- Fox, F. (1993). Jewish victims of Katyn massacre. *East European Jewish Affairs* , 23 (1), 49-55.
- Freedman, R. O. (1995). Israeli-Russian relations since the collapse of the Soviet Union. *The Middle East Journal* , 233-247.
- Freedman, R. O. (1989). Soviet Jewry as a factor in Soviet Israeli relations. *Soviet Jewry in the 1980s: The Politics of Anti-Semitism and Emigration and the Dynamics of Resettlement* , 61-96.
- Friedgut, T. H. (1990). Soviet anti- Zionism: origins, forms and development. R. S. Wistrich (Dü.) içinde, *Anti-Zionism and Antisemitism in the comtemporary world* (s. 26-45). London: Palgrave Macmillan.
- Gaddins, J. L. (2018). *Soğuk savaş, pazarlıklar, casuslar, yalanlar, gerçek*. (D. Cençiler, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gibson, J. L., & Howard, M. M. (2007). Russian anti-semitism and the scapegoating of Jews. *British Journal of Political Science* , 37 (2), 193-223.

- Ginor, J. L., & Remez, G. (2007). *The Soviet-Israeli war, 1967-1973: the USSR's military intervention in the Egyptian-Israeli conflict*. The United Kingdom: Oxford University Press.
- Gitelman, Z. (1991). Glasnost, Perestroika and antisemitism. *Foreign Affairs* , 70 (2), 141-159.
- Gitelman, Z. (1990). The evolution of Soviet anti-Zionism: from principle to pragmatism. R. S. Wistrich (Dü.) içinde, *Anti-Zionism and antisemitism in the contemporary world* (s. 11-25). London: Palgrave Macmillan.
- Golan, G. (1982). Israeli-Soviet relations. *Journal of Palestine Studies* , 17 (2), 182-189.
- Gorodetsky, G. (2003). The Soviet Union's role in the creation of the state of Israel. *The Journal of Israeli History* , 22 (1), 4-20.
- Govrin, Y. (2013). *Israeli-Soviet relations, 1953-1967: From confrontation to disruption*. The United Kingdom: Routledge.
- Guiraud, P. (2016). *Göstergebilim*. (M. Yalçın, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Heiman, G. (2010). In search of a route to world power: general de Gaulle, the Soviet Union, and Israel in the Middle Eastern crisis of 1967. *The International History Review* , 32 (1), 69-88.
- Herf, J. (2005). The "Jewish war": Goebbels and antisemitic campaigns of Nazi propaganda ministry. *Holocaust and Genocide Studies* , 1, 51-80.
- Kahng, G. H. (1998). Zionism, Israel, and Soviet Union: A study in the rise and fall of brief Soviet-Israeli friendship from 1945-1955. *Global Economic Review* , 27 (4), 95-107.
- Kissenger, H. (2010). *Diplomasi*. (İ. H. Kurt, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Klinghoffer. (1976, 5 4). The political economy of Soviet-Israeli oil relations, 1948-1967. *International Relations* .
- Korey, W. (1972). The origins and development of Soviet anti-semitism: an analysis. *Slavic Review* , 111-135.
- Kriesberg, L. (1987). Carrots, sticks, de-escalation: US-Soviet and Arab-Israeli relations. *Armed Forces & Society* , 13 (3), 403-423.
- Laron, G. (2010). Playing with fire: the Soviet-Syrian-Israeli triangle, 1965-1967. *Cold War History* , 10 (2), 163-184.
- McMahon, J. R. (2013). *Soğuk savaş*. (S. Gül, Çev.) Ankara: Dost Kültür Yayınları.
- Mikel Arieli, R. (2019). Ahmed Kathrada in post-war Europe: Holocaust memory and Apartheid South Africa (1951-1952). *African Identities* , 17 (1), 1-17.
- Priestland, D. (2017). *Kızıl bayrak bir komünizm tarihi*. (E. Yılıgür, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

- Rifat, M. (2013). *Açıklamalı Göstergibilim Sözlüğü: Kavramlar, Yöntemler, Kuramcılar, Okullar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ro'i, Y. (2018). *Soviet decision-making in practise: the USSR and Israel, 1947-1954*. The United Kingdom: Routledge.
- Ro'i, Y. (1978). Soviet policies and attitudes toward Israel, 1948-1978- an overview. *East European Jewish Affairs* , 8 (1), 35-35.
- Rucker, L. (2005). *Moscow's suprise: the Soviet-Israeli alliance of 1947-1949*. The United States: Cold War International History Project, Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- Stola, D. (2006). Anti-Zionism as a multipurpose policy instrument: the anti-zionist campaign in Poland, 1967-1968. *The Journal of Israeli History* , 25 (1), 175-201.
- Şahan, S. (2013). Sovyetler Birliğı'nde Batı Blok'unun Radyo Yayınlarının Karikatürler Üzerinden Eleştirisi. *TRT Akademi* , 5 (9), 270-291.
- Tabory, E. (1991). Jewish identity, Israeli nationalism and Soviet Jewish migration. *Journal of Church and State* , 33 (2), 7-26.
- Yılmaz, M. B. (2020). İkinci Dünya Savaşı'nda Japon Medyasının ABD'ye Yönelik Faaliyetleri: Tokyo Rose Radyo Yayınları Üzerine İnceleme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* , 9 (1), s. 541-563.